

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Лимар О.Ф.

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

У статті проаналізовано стан розвитку малого підприємництва за показниками кількості підприємств, обсягів реалізованої ними продукції та кількості зайнятих працівників.

Ключові слова: ринкова економіка, підприємництво, малий бізнес.

Постановка проблеми. Розвиток малого підприємництва є одним із важливих напрямків розвитку економіки України та розв'язання соціально-економічних проблем. Досконалість малого підприємництва значною мірою залежить від стану законодавчої підтримки та формується під впливом нормативного-правового регулювання визначених питань як на державному, так і на регіональному рівнях. Важливим чинником впливу на стан підприємництва є рівень, якість, характер та масштаби формування ринкових відносин у державі. Не менш важливий вплив на розвиток малого бізнесу має ступінь його державної підтримки, що значною мірою залежить від політичної ситуації у країні.

Проте, всупереч програмному характеру заходів в активізації розвитку малого бізнесу в Україні, спостерігається значне відставання України на рівні як абсолютних, так і відносних показників розвитку малих підприємств не тільки від розвинутих країн, але й від країн пострадянського простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових праць і публікацій останніх років свідчить про актуальність проблеми становлення та розвитку малого підприємництва в Україні. Дослідженням цього питання займалися такі вчені як З. С. Варналій, К. О. Ващенко, В. Є. Воротін, В. М. Геєць, О. В. Кужель, Ю. Б. Іванов, О. Ю. Мазур, І. І. Сахарцева, Л.В. Таратута та інші. Разом з тим, ця проблема залишається відкритою так, як в своєму розвитку суб'єкти малого підприємництва зіштовхуються з багатьма факторами, що впливають на їх стан та розвиток.

Метою статті є дослідження стану і тенденцій розвитку малого підприємництва в Україні та у Вінницькій області в умовах сьогодення, оцінка основних недоліків та визначення перспектив розвитку.

Виклад основного матеріалу. Становлення малого підприємництва проходить в досить важких, несприятливих та часто змінюваних умовах, в зв'язку з цим сучасний стан малого підприємництва в Україні не можна назвати задовільним.

Існує декілька показників за допомогою яких можна охарактеризувати процес становлення і розвитку малого підприємництва. Беручи до уваги дані Державного комітету статистики України одним з них є динаміка зміни

кількості малих підприємств. Важливим напрямком дослідження стану малих підприємств є оцінка зміни їх кількості на 10 тис. наявного населення по Україні, Вінницькій області, по м. Вінниці.

За підсумками 2010 р. в області функціонувало 5761 малих підприємств, найбільша їх кількість зосереджена у м. Вінниці – 2881 підприємств (50%).

Кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. наявного населення в середньому по Україні у 2010 р. склала 63 одиниці (у 2009 р. – 75 одиниць) [5], по Вінницькій області у 2010 р. - 35 одиниць, що на 11 одиниць менше ніж у 2009 р.(табл. 1).

Так за період з 2006-2009 рр. по Вінницькій області спостерігається зростання кількості малих підприємств на 10 тис. наявного населення. Проте у 2010 р., тенденція до зростання насиченості малими підприємствами змінилась, як на рівні держави так і на рівні регіону, відбулось зменшення кількості малих підприємств.

Таблиця 1

**Кількість малих підприємств на 10 тис. наявного населення
за період 2007-2010рр., одиниць**

Показник	Роки					Відхилення (+,-)			
	2006	2007	2008	2009	2010	2007/ 2006	2008/ 2007	2009/ 2008	2010/ 2009
Україна	72	76	72	75	63	+4	-4	+3	-12
Вінницька область	49	50	44	46	35	+1	-14	+2	-11
м. Вінниця	108	115	100	102	78	+7	-15	+2	-24

Насиченість малими підприємствами має значну амплітуду коливання за містами області: у м. Вінниці на 10 тис. населення припадає 78 малих підприємств, м. Ладижині – 38, м. Хмільнику – 35, а найнижче значення цього показника на підприємствах Жмеринського, Могилів – Подільського, Піщанського, Хмільницького, Ямпільського району – 12 підприємств (табл. 2).

Таблиця 2

**Кількість малих підприємств на 10 тис. наявного населення у містах
Вінницької області за період 2008-2010рр., одиниць**

Показник	Роки					Відхилення (+,-)			
	2006	2007	2008	2009	2010	2007/ 2006	2008/ 2007	2009/ 2008	2010/ 2009
Вінницька область	49	50	44	46	35	+1	-6	+2	-11
м. Вінниця	108	115	100	102	78	+7	-15	+2	-24
м. Жмеринка	40	45	40	44	30	+5	-5	+4	-6
м. Козятин	34	34	32	34	26	-	-2	+2	-8
м. Ладижин	47	49	46	48	38	+2	-3	+2	-10
м. Могилів - Подільський	59	61	41	44	28	+2	-20	+3	-16
м. Хмільник	65	61	50	54	35	-4	-11	+4	-19

Як видно з даних таблиці 2 найбільше скоротилась кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. наявного населення у 2010 р. порівняно з 2009 р. по м. Вінниці на 24 одиниці, найменше по м. Жмеринці - на 6 одиниць [1].

За проведеними розрахунками у 2010 р. відзначається тенденція до зменшення насиченості малими підприємствами міст Вінницької області (табл. 2). У розвинених країнах США, Англії, Німеччині цей показник сягає 100-300 одиниць. У Вінницькій області кількість малих підприємств, що припадає на 10 тис. наявного населення, складає 28-78 одиниць.

У структурі малого бізнесу за видами економічної діяльності, як і раніше, превалюють сфери діяльності не виробничого характеру. Особливо це ті, які мають відносно швидкий оборот засобів. Кількість підприємств малого бізнесу, які займаються торгівлею (включаючи ремонт автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку), хоча і зменшується з кожним роком, але продовжує займати найбільшу питому вагу в загальній кількості підприємств.

Місце і роль малого бізнесу в національних економіках розвинених держав визначається не стільки кількістю малих підприємств, скільки середньорічною чисельністю їх працівників. За експертними оцінками, частка зайнятих в малому бізнесі розвинених країн сягає 50%, країн Східної Європи та Балтії - 20%, Російської Федерації - 9%. На малих підприємствах Вінницької області у 2010 році було зайнято 51530 осіб, із них найманих працівників - 50524 осіб, що в розрахунку на одне підприємство становить всього 7 осіб. Потрібно відмітити, що цей показник за період 2008-2010 рр. змінився і загальна середньорічна кількість працівників малих підприємств за цей період зменшилась на 4435 осіб (табл. 3).

Таблиця 3

**Основні показники розвитку малих підприємств Вінницької області
за 2008-2010 рр.**

Показник	Роки			Відхилення (+,-)	
	2008	2009	2010	2009/ 2008	2010/ 2009
Кількість малих підприємств на 10 тис. наявного населення	44	46	35	+2	-11
Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) малих підприємств, млн. грн.	7912,4	7469,4	8461,4	-454,0	+992,0
Кількість зайнятих працівників на малих підприємствах у розрахунку на одне підприємство, осіб	7	7	9	-	+2
Кількість найманих працівників на малих підприємствах	55000	52294	50524	-2706	-1770
Середньомісячна заробітна плата 1 найманого працівника, грн.	818,21	890,43	1038,83	+72,22	+148,4
Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування, млн. грн.	383,6	312,8	508,2	-70,8	+195,4
Збиток від звичайної діяльності до	695,6	812,1	524,9	+116,5	-287,2

оподаткування, млн. грн.					
--------------------------	--	--	--	--	--

Особливе значення малого бізнесу полягає в забезпеченні зайнятості населення, створенні нових робочих місць. За статистичними даними, в малих підприємствах області працює 50524 найманих працівників. У порівнянні з 2009 р. чисельність найманих працівників у сфері малого бізнесу зменшилась на 1770 осіб, що свідчить про вплив законодавчих ініціатив Уряду в податковому законодавстві. Питома вага найманих працівників малого бізнесу у 2010 р. в загальній кількості найманих працівників підприємств – суб'єктів підприємницької діяльності області склала 30,3% [1].

Як вже було зазначено вище, у 2010р. найбільша частка підприємств припадала на підприємства торгівлі, тому і питома вага найманих працівників у цій сфері в загальній чисельності працюючих на малих підприємствах відповідно висока – 23,9%, У промисловості працювало 20,3% загальної чисельності найманих у малому бізнесі, в сільському господарстві - 12,7%. Доля працівників, які займалися операціями з нерухомим майном, орендою, інжинірингом і наданням послуг підприємцям склала 17,5%.

За статистичними даними, заробітна плата одного найманого працівника зросла в порівнянні з 2009 р. на 148,4 грн. та склала тільки 1038,83 грн. при її середньому рівні в цілому по Україні 2239 грн. Безумовно, це безпосередньо пов'язано з значними нарахуваннями на заробітну плату[5].

Найвищий рівень заробітної плати у 2010 р. склався на малих підприємствах Літинського району – 1201,63 грн., Немирівського району – 1161,34 грн., Вінницького району – 1145,15 грн., м. Ладижина – 1113,21 грн., м. Вінниці – 1108,73 грн. Найнижча заробітна плата спостерігалась на підприємствах Мурованокуриловецького району – 716,76 грн., Чернівецького району – 764,40 грн.

Малі підприємства є невід'ємною складовою структури суспільного виробництва країн із розвинутою ринковою економікою, а їх загальний внесок у виробництво визначається обсягами реалізації продукції. Так, цей показник в діючих цінах у 2008 р. становив 7912,4 млн. грн., 2009 р. – 7469,4 млн. грн., що менше порівняно з 2008 р. на 454,0 млн. грн. У 2010 р. обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) малих підприємств Вінницької області збільшився порівняно з 2009 р. на 992,0 млн. грн. і склав 8461,4 млн. грн. Частка малих підприємств у загальному обсязі реалізації у 2010 році залишається досить високою 23,5% [4].

Найбільш вагома частка в обсязі реалізованої продукції (робіт, послуг) малих підприємств припадає на торгівлю, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку – 61,9%. Продукція промисловості складає 12,9% загального обсягу реалізації, сільського господарства, мисливства, лісового господарства – 8,2%, послуги підприємств, які займалися операціями з нерухомим майном, орендою, інжинірингом і наданням послуг підприємцям – 6,8%, будівництво – 4,9%.

Малими підприємствами області за підсумками 2010 р. був отриманий

від'ємний фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування на суму 16,7 млн. грн. При цьому малі підприємства одержали прибутки в сумі 508,2 млн. грн., а понесли збитки в розмірі 524,9 грн. Від'ємний фінансовий результат спостерігався у підприємствах 15 міст і районів області. Зі значним збитком спрацювали суб'єкти малого підприємництва Вінниці (94,1 млн. грн.), Тростянецького району (6,5 млн. грн.), Крижопільського району (5,6 млн. грн.), Калинівського району (5,4 млн. грн.), Бершадського району (2,8 млн. грн.), Літинського району (2,8 млн. грн.), Козятинського району (2,5 млн. грн.). Позитивний фінансовий результат отримали підприємства Погребищенського району (13,6 млн. грн.), Вінницького району (13,4 млн. грн.), Іллінецького району (13,2 млн. грн.), Тульчинського району (11,8 млн. грн.).

Проведений аналіз показників свідчить про те, що як в Україні, так і у Вінницькій області суттєвих змін у розвитку малого бізнесу немає. На розвиток малого підприємництва неоднозначний вплив мали макроекономічні показники, податкова політика держави, рівень інфляції, постійні зміни в законах, неоднозначність податкового законодавства та його нестабільність, що в кінцевому підсумку вплинуло на результати діяльності малих підприємств. Прийняті на державному рівні податкові зміни ще більш ускладнили ситуацію і значна кількість підприємств припинили діяльність.

Аналізуючи основні показники розвитку суб'єктів малого підприємництва можна дійти висновку, що у них достатній потенціал для реалізації покладених завдань, але він досі ще не задіяний.

Проблеми подальшої стабілізації економіки, зростання виробництва, розвиток співпраці, адекватної конкурентоспроможності та досягнення рівнів європейського і світового стандартів набувають у сучасній Україні величезного значення. Досягнення цих стандартів не може динамічно здійснюватись без залучення допоміжних резервів соціально-економічного зростання та розвитку, одним із таких резервів є малі підприємства.

Для ефективного розвитку малого підприємництва в Україні є необхідні передумови, включаючи високий ресурсний, виробничо-технологічний, науковий і кадровий потенціали. Саме цьому слід на державному рівні проводити політику підтримки малого бізнесу, яка полягає в реалізації потенційних можливостей для того, щоб підприємницька діяльність населення країни сприяла підйому економіки як регіонів, так і держави в цілому.

Основними положеннями державної політики розвитку малого підприємництва в Україні повинні бути наступні завдання:

- спрощення доступу малого підприємництва до сучасних технологій (виробничих, інформаційних, біологічних, нанотехнологій);
- збільшення доступу малого підприємництва до довгострокових кредитів для побудови нових виробництв, нових форм торгівлі та надання нових послуг;
- збільшення доступу малого підприємництва до інформації про державні, муніципальні або приватні програми щодо збільшення спроможності

малого підприємництва конкурувати на міжнародних ринках;

- адекватного та відповідного представлення інтересів національного малого підприємництва у двосторонніх і багатосторонніх міжнародних торговельних переговорах;

- збільшення експортної спроможності малого підприємництва [3].

Отже повинна здійснюватись підтримка з боку держави з ціллю стимулювання розвитку суб'єктів малого підприємництва і в той же час, обмежене втручання влади в діяльність підприємницьких структур, а найголовніше в період фінансової кризи – виважена податкова політика та прозора і стабільна податкова система. Необхідні такі важелі які нададуть можливість малим підприємствам використовувати свої можливості для досягнення економічного ефекту.

Сприяння розвитку підприємництва обумовлює необхідність невідкладного глибокого реформування регуляторної системи. Головний ризик для реформ – потужність інтересів корупційного середовища, яким вигідна ситуація, що склалася. А для того, щоб перейти до ефективних методів державної регуляції, потрібний кардинальний перегляд нормативно-правової бази як на державному, так і на регіональному рівнях і лобіювання своїх інтересів з боку підприємницьких структур.

Ось саме цей напрям слід вивчати при дослідженні особливостей розвитку малого підприємництва.

Висновки. Виконані дослідження показали, що малі підприємства Вінницької області в своїй діяльності мають певні труднощі. Як найбільш нестійка підприємницька структура, що значною мірою залежить від ринкової кон'юнктури та потребує різносторонньої державної фінансової, матеріально-технічної, інформаційної, консультативної підтримки.

У Вінницькій області у 2010 році функціонувало 5761 мале підприємство, в них працювало 50524 найманих працівників, доля найманих працівників склала 30,3% від загальної чисельності працюючих на підприємствах – суб'єктах підприємницької діяльності області, середньомісячна заробітна плата працівників малого бізнесу становила 1038,83 грн., обсяг реалізованої продукції, виконаних робіт і наданих послуг малими підприємствами складав 23,5% у загальному обсязі реалізації, найбільш вагома частка в обсязі реалізованої продукції (робіт, послуг) малих підприємств припадає на торгівлю, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку – 61,9%, отримано від'ємний фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування в розмірі 16,7 млн. грн.

Отже, вітчизняне підприємництво значно відстає від європейського стандарту за його внеском у розвиток економіки, за рівнем продуктивності праці, наявністю економічно доцільних створюваних робочих місць і соціальних гарантій тощо. Враховуючи, що розвиток малого підприємництва є одним з найважливіших чинників не лише становлення, але й розвитку ринкової економіки, особливо в умовах економічної і політичної

нестабільності, що на сьогодні є характерним для нашої держави, постає нагальна необхідність максимального сприяння і створення умов з боку владних структур задля успішного розвитку малого підприємництва, що сприятиме розв'язанню соціальних проблем та економічному зростанню України.

Малий бізнес в Україні повинен піднятися до рівня розвинених країн і стати потужним рушієм економічного і соціального розвитку держави, а для цього необхідно знайти консенсус між владою та бізнесом, щодо альтернативних систем оподаткування, стимулювати розвиток малого підприємництва, створювати інвестиційні та фінансово-кредитні механізми підтримки, зменшити податковий тягар на малий бізнес. Подальший розвиток цього сектора напряму залежить від здійснюваної податкової політики щодо малого підприємництва, що і є напрямом подальшого дослідження.

Література

1. Діяльність малих підприємств Вінниччини у 2010 році: Статистичний збірник / Головне управління статистики у Вінницькій області / За ред. В. Ф. Пікало. - Вінниця, - 2011. – 124с.
2. Ляпін Д.В. Регіональні особливості державного управління розвитком малого підприємництва / Д. В. Ляпін // Стратегічні пріоритети. – 2010. - №1. – С.34-40.
3. Малий бізнес і після кризовий економічний розвиток України: моногр. / М. Ю. Ануфрієв, О. І. Благородний, В. І. Ляшенко та ін.; НАН України, Ін-т економіки промисловості, Донецька обласна державна адміністрація, Донецька обласна Рада, Донецька торгово-промислова палата. – Донецьк: ІЕП НАН України, ФОП Масютенко О. В., 2010. – 246с.
4. Статистичний щорічник Вінниччини за 2010 рік / Головне управління статистики у Вінницькій області / За ред. С. Н. Ігнатова. - Вінниця, - 2011. – 619с.
5. Статистичний щорічник України за 2010 рік / Державна служба статистики України / За ред. О. Г. Осауленка. - Київ, - 2011. – 560с.

Summary

Status and prospects of small business in Vinnytsia region / Lymar O.F.

In the article development of small business entities is analyzed on the indexes of amount of such enterprises, volumes of the products and amount of busy realized by them.

Keywords: market economy, enterprise, small business.